

7.Шутенко Л.Н. Технологические основы формирования и оптимизации жизненного цикла городского жилого фонда (теория, практика, перспективы) / Л.Н. Шутенко. – Харьков: Майдан, 2002. – 1054 с.

Отримано 22.03.2013

УДК 336.77(477)

Г.М. МАНЄРОВ, канд. екон. наук, В.О. МОКРА

Донецький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Висвітлюються основні особливості кредитування комерційними банками України в умовах фінансової нестабільності.

Исследованы основные особенности кредитования коммерческими банками Украины в условиях финансовой нестабильности.

The article covers the main features of lending by commercial banks in Ukraine in terms of financial instability.

Ключові слова: кредитування, комерційний банк, сумнівна заборгованість, ризик, прибуток банку, банківський кредит.

Сучасний етап трансформації національної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у світовий економічний простір. Це обумовлено особливою роллю банківських установ як рушійного механізму економічних перетворень, що забезпечує переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб та запитів. Вказані процеси вимагають від комерційних банків адекватного нарощування обсягів, оптимізації структури та вдосконалення організації ресурсної бази.

Теоретичну основу дослідження та особливостей кредитування закладено в працях таких видатних вчених-економістів, як А.Сміт, Й.Шумпетер, Дж.М.Кейнс, Д.Норт [1-4] та ін.

Зазначена проблематика відображена також у роботах вітчизняних учених Ю.М. Бажала, В.Д. Базилевича, М.П. Денисенка, М.І. Крупка, С.А. Циганова, А.А. Чухна [5-10] та ін.

Метою роботи є дослідження особливостей кредитування комерційними банками в умовах фінансової нестабільності.

Ряд вітчизняних і зарубіжних банків заявляють про кредитування як про пріоритетний напрямок своєї діяльності, оскільки доходи від кредитування складають більшу частину банківських доходів.

Комерційні банки належать до особливої категорії ділових підприємств, що одержали назву фінансових посередників. Вони заохочують капітали, заощадження населення та інші грошові кошти, що звільняються в процесі господарської діяльності, і надають їх у тимчасове користування іншим економічним суб'єктам, які потребують додаткового капіталу. Банки створюють нові вимоги і зобов'язання, що стають товаром на грошовому ринку. Так, приймаючи вклади клієнтів, комерційний банк створює нове зобов'язання-депозит, а видаючи позику – нову вимогу до позичальника. Цей процес утворення нових зобов'язань становить сутність фінансового посередництва.

Завдяки кредитним відносинам немає потреб обов'язкового накопичення власних коштів і відбувається більш швидке залучення ресурсів у господарський оборот за рахунок економії часу при закупівлі сировини, матеріалів тощо. Таким чином, сприяючи безперервності відтворювального процесу на підприємстві, кредит поряд з тим є фактором його прискорення. Звичайно, кредит не може прямо вплинути на скорочення часу виробництва товарів, він має свої об'єктивні межі, зумовлені факторами неекономічного характеру, зокрема технологією виробництва. Його вплив на прискорення процесу відтворення реалізується за рахунок скорочення часу, що витрачається на зміну функціональних форм продукту, що, в кінцевому випадку, збільшує швидкість обороту фондів.

Кредит завдяки його стимуляційним характеристикам виступає як фактор прискорення відтворювального процесу. Необхідність повернення взятих у тимчасове користування коштів примушує підприємство вживати заходи до підвищення ефективності виробництва і, отже, прискорення відтворювального процесу.

Законом України „Про банки і банківську діяльність” визначено, що банк – юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [11].

Комерційні банки є багатофункціональними закладами, що оперують у різних секторах ринку позичкового капіталу. Вони надають клієнтам повний спектр послуг, включаючи кредити, прийом депозитів, розрахунків тощо. Цим вони відрізняються від спеціалізованих закладів, що обмежені певними функціями.

Сутність кредиту як складної багатоаспектної категорії доцільно розглядати в аспектах [12]:

1) економічної теорії – як сукупності соціально-економічних відносин, що виникають у процесі взаємодії між суб'єктами економіки з приводу передачі в тимчасове використання активів у формі грошей чи інших цінностей на засадах зворотності, платності, терміновості, добровільності, відповідної забезпеченості;

2) фінансів – як суми коштів, що є частиною вартості ВВП, яка відокремлюється в процесах його руху та перерозподілу, перебуває у формі кредитних ресурсів і використовується позичальниками для виробничих потреб або невиробничого споживання;

3) організаційно-інституційному – як угоди між кредитором (банком) та позичальником щодо передачі активів (грошей, інших цінностей) на підставі укладеного договору за взаємними зобов'язаннями;

4) правовому – як добровільної угоди про надання коштів або інших цінностей кредитором позичальнику, що функціонують на засадах цивільного законодавства країни або міжнародних фінансово-кредитних угод;

5) соціально-економічному – як суми активів (грошей, інших цінностей), що передається кредитором позичальнику за умови договору кредитування і забезпечує соціально-економічні інтереси усіх учасників цієї угоди. Таке трактування дозволить ефективніше вибудувати системну впливу кредиту на соціально-економічний розвиток держави та її регіонів.

Кредитування не є якимось дискретним явищем передачі вільних грошових коштів від кредитора до позичальника. Воно постає значно складнішим і тривалішим процесом, що передбачає попередню включає як підготовку кредитного проекту так і подальший його супровід.

На даний момент в Україні в загальному обсязі наданих кредитів перше місце (80%) займають споживчі кредити. Друге і третє розділили між собою автокредитування (15%) і іпотека (5%).

За даними НБУ, у 2011 р. обсяг простроченої заборгованості за кредитами скоротився на 6,6%, або 5,559 млрд. грн. Також повідомляється, що частка простроченої заборгованості в загальному обсязі наданих банками кредитів у 2012 р. скоротилася на 0,71% – до 8,89%. Зменшення частки простроченої заборгованості говорить про невелике зниження частки проблемних кредитів у загальному обсязі позик.

У 2012 р. українські банки зменшили обсяг наданих кредитів на 8,5%, або 9,99 млрд. грн. – до 815,327 млрд. грн. При цьому в 2011 р. обсяги кредитування зросли на 9,3%, або 70,3 млрд. грн.

За інформацією Нацбанку, зниження в 2012 р. обсягів наданих банками кредитів відбулося, в основному, за рахунок зменшення кредитування фізичних осіб на 7,4%, або 12,9 млрд. грн. – до 161,775 млрд. грн.

Водночас, обсяги кредитування юридичних осіб зросли на 4,9%, або 28,3 млрд. грн. – до 609,202 млрд. грн.

У 2012 р. банки зменшили обсяги довгострокових кредитів на 7,6%, або 32,3 млрд. грн. – до 394,246 млрд. грн. проти зростання даного показника на 1,5%, або 6,4 млрд. грн. у 2011 р. [13].

Отже, значне уповільнення темпів зростання обсягів наданих кредитів свідчить про негативний стан економіки в цілому.

В умовах економічної нестабільності діяльність комерційних банків виявилася пов'язаною з проблемою неповернення кредитів, до чого призвело різке зниження спроможності, тобто неможливість своєчасно та в повному обсязі повернути одержані позички. Ця проблема, в свою чергу, пов'язана з різким спадом виробництва в реальному секторі економіки, але суттєвий вплив на неї мала і недостатньо виважена політика багатьох комерційних банків, що виникли в умовах високої інфляції і головне джерело своїх прибутків вбачають у високих відсотках за кредити.

Останнім часом, коли основи банківської системи в результаті фінансово-економічної кризи в Україні похитнулися, банки хочуть перекласти проблеми неповернутих кредитів на плечі колекторських компаній, яких в Україні близько 100. На сьогодні у жодному із законів України їх діяльність не регламентована, але і прямо не заборонена.

Висновки

Комерційні банки, виступаючи складовою банківської системи, відчують на собі весь спектр дії як загальноекономічної ситуації в країні, так і державних заходів грошово-кредитного регулювання.

У сучасних умовах треба активно розширити процес кредитування зокрема введення нових кредитних продуктів, спрощення процедур, пониження відсоткових ставок, розширення штату кредитних експертів з подальшою їх спеціалізацією в напрямках: продавці кредитних продуктів, кредитні аналітики та кредитні інспектори [14].

У нашій країні також треба розробляти та широко застосовувати існуючі різні методи регулювання ліквідності і платоспроможності комерційних банків. Вони повинні не суперечити встановленим НБУ нормам і обмеженням діяльності комерційних банків, а також існуючій системі оподаткування діяльності банків.

На загальний рівень банківської ліквідності значний вплив справляє стан в економіці в цілому. Зокрема, такі негативні явища, як спад виробництва, бюджетний дефіцит, інфляція, структурні диспропорції в економіці, платіжна криза призводять до погіршення ліквідності багатьох банків.

Зрозуміло, що вирішення зазначених проблем виходить за межі компетенції банківських установ, а тому істотно обмежує їх можливості щодо регулювання власної ліквідності. Необхідні заходи з метою покращання ситуації насамперед повинні охоплювати регулювання економічних процесів на макрорівні, що є прерогативою держави, а не окремих комерційних банків.

1. Сміт А. Теорія моральних почуттів. – М., 1997. – 351 с.
2. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку. – М.: Директмедіа Паблішинг, 2008. – 401 с.
3. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей. – М.: Прогрес, 1978. – 341 с.
4. Норт Д. Інститути, інституційні зміни та функціонування економіки / Д. Норт. – М.: Почала, 1997. – 180 с.
5. Бажал Ю.М. Економічна теорія економічних змін / Ю.М. Бажал. – К.: Заповіт, 1996. – 238 с.
6. Базилевич В.Д. / В.Д. Базилевич. Економічна теорія: Політекономія. – К., 2007. – 719 с.
7. Денисенко М.П. Гроші та кредит у банківській справі / М.П. Денисенко. – К.: Алєрта, 2004. – 477 с.
8. Крупка М.І. Банківські операції / М.І. Крупка, Є.М. Андрушак, Н.Г. Пайтра; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 311 с.
9. Циганов С.А., Яншина А.М. Особливості формування ринку синдикуваного кредитування у країнах із трансформаційною економікою // Фінанси України. – 2008. – №8. – С.11-19.
10. Чухно А.А. Природа сучасних грошей кредиту та грошово-кредитної політики // Фінанси України. – 2007. – №1. – С.3-16.
11. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000р. № 2121- III // Урядовий кур'єр. – 2001. – №8.
12. Жукова Н. Особливості кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання в Україні / Н. Жукова // Банківська справа. – 2006. – №2. – С. 65–73.
13. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: // <http://www.bank.gov.ua>.
14. Шумська С.С. Банківське кредитування в умовах фінансової нестабільності / С.С. Шумська // Економіка і прогнозування. – 2009. – №3. – С. 18-35.

Отримано 26.03.2013

УДК 69.0037

К.В.ОРЄХОВА, канд. екон. наук

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Розроблено методичне забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємства, яке відрізняється від існуючих виділенням груп показників, що характеризують фінансові переваги, фінансову стійкість та фінансову надійність.